

8. Oxford English Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rutracker.org/forum/viewtopic.php?t=2214674>.
9. Oxford Thesaurus An A-Z Dictionary of Synonyms [editor, Mansoor Al Matrafi]. – Oxford: Oxford University Press, 2006. – 2063 p.

Summary

The present article deals with the lexico-semantic analysis of the verb TO QUARREL and its synonyms. The author distinguishes the peculiar features of the words under analysis, discloses their semantics and the inner mechanisms of their development on the basis of the formalized study of lexical semantics. The obtained results give an opportunity to refine the frame structure of the notional component of the verb QUARREL. The material of the present study is defined on the basis of the definitions taken from lexicographical sources.

УДК 811.111:221.2

АКТУАЛІЗАЦІЯ ВИРАЗУ ОБЛИЧЧЯ ЯК КОМПОНЕНТА НЕВЕРБАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Миголинець-Шовак О.І.

Ужгородський Національний Університет

Постановка проблеми та її визначення.

Характерною ознакою мовознавчої науки кінця 20 та початку 21 століття є спрямування лінгвістичних досліджень на вивчення комунікативної діяльності індивіда. На пріоритетне місце серед досліджень проблем комунікації винесено вивчення специфіки мовної і мовленнєвої поведінки людини. В свою чергу це викликало необхідність в різнобічному аналізі невербальної поведінки, як невід'ємного компонента процесу спілкування. Невербальна комунікація – це система знаків, що використовуються у процесі спілкування і відрізняються від мовних засобами та формою виявлення. І хоча мовні канали зв'язку мають пріоритетне значення, ні в якому разі не можна ігнорувати невербальні засоби. Доведено, що саме за їх рахунок відбувається від 40 до 80 % комунікації. Причому 55% повідомлень сприймається через вираз обличчя, позу, жести, а 38% – через інтонацію та модуляцію голосу.

Актуальність дослідження полягає у необхідності вивчення різноманітних аспектів мовної актуалізації невербальної поведінки в цілому і, її окремих невербальних компонентів зокрема [Токарева 2007, Ekman 2007]. Специфіка

вербалізацій невербального компонента *вираз обличчя* все ще залишає цілий ряд недостатньо висвітлених понять, набуваючи особливої значущості ракурсі номінативного підходу до вивчення мовних одиниць. Відповідаючи інтегративним тенденціям розвитку мовознавства, розгляд засобів втілення конкретних невербальних виявів уможлиблює співвіднесення їхнього номінативного плану з когнітивним, емотивним і прагматичним аспектами комунікативної взаємодії. Обличчя – орган емоцій і ми постійно його “читаємо”, щоб зрозуміти, що відчувають люди, які нас оточують.

Мета цієї статті – опис цілого ряду номінативних одиниць, що вживаються для вербалізації як виразу обличчя, так і емоцій, що є його першоосною. Об'єктом дослідження є англомовні номінації невербального компонента комунікації *вираз обличчя* у художніх текстах сучасної англійської мови.

Завдання дослідження полягає у фіксації цілого ряду лексичних одиниць, які вживаються для вербалізації виразів обличчя як компоненту невербальної комунікації, виявленні їхніх функціональних характеристик тощо.

Матеріал дослідження представлений 234 виразами, утвореними за допомогою лексем *eyes, forehead, eyebrows, nostrils, mouth, lips, cheeks, chin* зафіксованими в сучасних англомовних текстах.

Виклад основного матеріалу та отримані висновки.

В утворенні та передачі різноманітних виразів обличчя беруть участь такі частини обличчя людини як: очі, чоло, брови, ніздрі, рот, губи, щоки та підборіддя. У ході аналізу сучасних англомовних текстів нами зафіксовані такі лексеми: *eyes, forehead, eyebrows, nostrils, mouth, lips, cheeks, chin*. Аналіз функціональних характеристик виділених лексем показав, що найчастотнішою є лексема *eyes*, що й не дивно. Очі дуже часто називають вікнами або ж дзеркалом душі, оскільки вони здатні виявити (продемонструвати) цілий спектр думок, побажань, переживань тощо. Контакт очей є основою довірливого, культурного спілкування. Із нього, як правило, починається ділова чи інтимна розмова. Очі, як ніякий інший орган людини, реагують на навколишнє середовище. Так, відомо, що зіниці в людини розширюються, коли її щось цікавить або ж викликає подив. Іноді під час спілкування з одними людьми ми відчуваємося добре, а з іншими — відчуваємо роздратування, навіть тривогу. Дуже часто це пов'язано з "поведінкою" очей, з тим, як на нас дивляться: прямо, зверху вниз чи знизу вгору, короткочасним чи тривалим поглядом. Через погляд ми відчуваємо недобррозичливість, оцінювання, заздрість або ж, навпаки, увагу та зацікавленість.

На думку деяких дослідників, очі можуть передавати навіть більше інформації, ніж того хоче людина.

Лексема *eyes* демонструє надзвичайно широку сполучуваність з лексемами різної частиномовної належності, а саме займенниками, дієсловами, іменниками, наприклад:

Now, without any further concealment, she opened both her eyes; they turned a blazing, shameless glance upon him, they invited him, they laughed... [Mochael, 111].

Ellie saw the mockery in her father's eyes, as she saw the hate[Michael, 89].

У ході аналізу мовного матеріалу також виявлено, що очі беруть участь у передачі різних емоцій, що у свою чергу, веде до утворення та реалізації цілого ряду виразів обличчя. Очі можуть виражати:

Щастя, радість, задоволення:

Cora-Beth's eyes were sparkling, almost luminous, as she squeezed his arm[Browning, 26].

Здивування, увагу, очікування:

When he subsided after five minutes, he'd lie with his eyes wide open but unfocused, weeping [Segal, 49].

Next afternoon when I let myself in Miss Louise was not asleep; she was seated, upright in her chair, eyes wide open [Browning, 158].

Жах, страх, побоювання:

Gaunt, head shaven, eyes wide open in horror, Miller soon realizes that he must learn the filthy, violent ways of his fellow inmates to survive and perhaps, ultimately, escape [Michael, 174].

Jack looked at their terrified eyes and then down at the computer screen [Browning, 86].

It wheeled round, took in the scene with dark, terrified eyes, and stood trembling[Segal, 167].

Цікавість:

Most of them went through the ritual of gazing about them with curious eyes in search of a familiar face among the crowds [Michael, 187].

Kenneth checked in and, conscious of several pairs of curious eyes, I posed by the fireplace trying to look haughty and English and thinking how good my sombrero and black rubber raincoat looked against the red brick [Segal, 157].

Брови також відіграють важливу роль у формуванні виразу обличчя. Підкреслюється, що вони не тільки елемент зовнішньої краси, але й відіграють важливу роль, як носії невербального повідомлення. У лінгвістичній літературі відзначається, що брови виступають однією з диференціальних гендерних ознак і цілком можливо визначити стать людини, базуючись виключно на формі брів. Лексема *eyebrows* займає другу позицію за частотністю у досліджуваних нами текстах. Проаналізований матеріал показав, що брови є виразниками цілого ряду емоцій:

Стурбованості:

Her eyebrows knitted in support of her determination, she said: 'He told me to wait here [Browning, 89].

Здивування:

He raised his eyebrows in surprise and softly sang the words of the song[Browning, 167].
Her ironic smile and quizzically raised eyebrows excluded the rest of the dead people [Segal, 178].

Страхи:

He raised his eyebrows in fear [Michael, 325].

Інтересу:

DeVore raised his eyebrows in query, but Berdichev said simply, 'I'll explain later.' [Michael, 67];

'Maggie?' he murmured, his dark brows raised enquiringly[Michael, 167].

'And you think I should be satisfied with that?' he enquired coldly, dark brows raised[Michael, 448]

Важливу роль у передачі невербальної інформації відіграють рот та губи. Стиснуті губи можуть бути ознакою відрази, несхвалення, недовіри тощо. Людина кусає або облизує губи, перебуваючи в напрузі або в незручній ситуації, тобто коли намагається себе заспокоїти. Не менш вживаним є жест, коли людина прикриває рот рукою. Захист роту рукою є одним із небагатьох жестів дорослої людини і має той же зміст, що і дитячий жест. Рука прикриває рот і великий палець притиснутий до щоки, в той час як мозок, на рівні підсвідомості, надсилає сигнали стримати вимовлені слова. Жест *захист роту рукою* слід відрізнити від оцінюючих жестів. Якщо цей жест використовується людиною в момент мовлення, це свідчить про те, що вона говорить неправду. Однак, якщо вона прикриває рот рукою в той момент, коли говорить співрозмовник, а вона слухає, це означає, що вона відчуває, як їй говорять неправду [Goman 2008]. Велика кількість виразів обличчя реалізується за допомогою різноманітних рухів рота та губ. Аналіз нашого матеріалу, до прикладу, показав, що відкритий рот є ознакою:

Страху:

She pressed her cool palm against his open mouth, hushing his enquiry even as she answered it [Browning, 78].

Nick only saw her dark, open mouth and her eyes, shocked and staring [Michael, 189].

Just looking at his fishy staring eyes and open mouth made me want to keep silent [Michael, 98].

Губи також характеризуються здатністю передавати цілий ряд емоцій, які в свою чергу відображаються на обличчі людини, а саме:

Стурбованість, занепокоєння:

Inside, he turned to the artist, with smiling lips and cold, hard eyes [Michael, 378]. *She pursed her lips and reached for the next letter on the pile of personal correspondence brought in by her secretary* [Michael, 189].

She tightened her lips into a straight line [Segal, 121].

Сумняю: ... *pursed his lips and shook his head sympathetically* [Segal, 89].

Щоки є тією частиною обличчя, яка бере участь у реалізації різноманітних емоцій. Ця лексична одиниця не відзначається високою частотністю уживання і, за результатами нашого дослідження, передає роздратування та гнів:

His cheeks grew puffy [Browning, 98].

He blew out his cheeks in an exaggerated gesture of effort and grinned, his teeth gleaming whitely against his blackened features in the darkness below [Segal, 134].

Людське тіло є дивовижним. Воно виконує безліч функцій: захисну, дає нам можливість рухатися, а також спілкуватися. У той час як обличчя людини є носієм найбільшого експресивного навантаження, деякі частини обличчя є надзвичайно ефективними виразниками емоцій та почуттів. До них належить

навіть підборіддя. Підборіддя може бути виразником зніву, смутку, страху, демонструвати зацікавленість та глибоке здивування:

She raised her chin a little, and a hard look came into her eyes [Michael, 267].

She walked over to them, her chin up [Browning, 149].

'Hey, I say, chin up [Michael, 332].

Навіть ніздрі, як було виявлено у результаті проведеного дослідження, є носієм невербальної інформації. Так, лексема *nostrils* у поєднанні з дієсловом *to flare* вживається для вербалізації зніву та відрази:

Nicolo's nostrils flared with distaste [Michael, 189].

Other signs of tension and anger are a tight mouth, stiff neck, and flared nostrils [Segal, 238].

Отже, вираз обличчя відіграє важливу роль у процесі комунікації, оскільки є носієм різноманітної інформації і знаходить свою об'єктивацію у цілому ряді лексичних одиниць. Перспективою подальшого дослідження може стати порівняльний аналіз особливостей вербалізації жестів та постави тіла як кінесичних компонентів невербальної комунікації.

Література

1. Токарева М.А. Феномен улыбки в русской, английской и американской культуре: автореф.дисс. ... канд. культурологии: спец. 24.00.01 "Теория и история культуры" /М.А.Токарева. –М., 2007. – 25с.
2. Ekman P. Emotions Revealed: Recognizing Faces and Feelings to Improve Communication and Personal Life / P. Ekman. – N. Y.: Holt Paperbacks, 2007. – 320 p. Goman C. K. The Nonverbal Advantage: Secrets and Science of Body Language at Work (BkBusiness) / C.K.Goman. –Berrett-Koehler Publishers, 2008. – 214 p.
3. Michael J. Private Affairs / J.Michael.– N.Y.: Poseidon Press, 1996. – 554 p.
4. Browning D. The Security Man / D.Browning.– N.Y.: Silhouette Books, 1996. – 252 p.
5. Segal E. Man, Woman and Child / E.Segal.– L.: Granada, 1996. – 221 p.

Summary

The article under analysis considers nominative units used to verbalize such a component of non-verbal communication as facial expression. A special attention is paid to the lexemes *eyes, forehead, eyebrows, nostrils, mouth, lips, cheeks, chin* designating corresponding parts of the face. The connection of facial expressions with different emotions has been underlined as well.